

Л.А. Ткаченко, ст. гр. УНЗ-11-Б2
Науковий керівник: З.В. Рябова,
к.п.н., доцент Інституту
менеджменту та психології ДВНЗ
«УМО» НАПН України

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯКОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Анотація. У статті розкриваються сутнісні характеристики моніторингових досліджень якості освіти. Презентується діяльність моніторингового центру гімназії та інструментарій проведення моніторингу на основі інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: якість освіти, моніторинг, інформаційно-комунікаційні технології.

Аннотация. В статье раскрываются сущностные характеристики мониторинговых исследований качества образования. Презентуется деятельность мониторингового центра гимназии и инструментарий проведения мониторинга на основе информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: качество образования, мониторинг, информационно-коммуникационные технологии

Annotation. The article exposes main descriptions of monitoring researches of quality of education. Activity of monitoring center of gymnasium and tool of realization of monitoring are presented on the basis of informatively-communication technologies.

Key words: quality of education, monitoring, informatively-communication technologies

Актуальність. Входження людства в третє тисячоліття ознаменоване не стільки хронологічними змінами в літочисленні, скільки оновленим поглядом світової спільноти в майбуття, визначенням цінних властивостей суспільного життя, які характеризують його якість. Світ визнав, що добробут, освіта та здоров'я людини є головними чинниками якості її життя, а якість освіти – основною метою, пріоритетом розвитку суспільства в ХХІ столітті. Сьогодні в Україні відбувається модернізація освітньої галузі. Зміни, що стосуються всіх сфер суспільного життя, спричинені не лише потребою оновити й змінити їх, вони є наслідком взаємовпливів і закономірних

перетворень, що відбуваються в усьому світі. Освітня галузь України, обравши шлях кардинальних реформ, входження до європейського освітнього простору, поліпшення якості освіти, потребує узгодження усіх компонентів із загальноприйнятими світовими стандартами, що відповідатимуть найкращим світовим зразкам. Цього потребує сучасне суспільство, ринок праці, що стрімко розвивається; постали нові вимоги до держав, які будують власні демократії, цього прагнуть самі громадяни на шляху до зростання добробуту та загального людського розвитку.

У сучасному світі особливої уваги набуває поняття якості освіти. Саме тому сьогодні зацікавлюють технології, що дозволяють контролювати й управляти якістю освіти, а саме процедури моніторингу якості загалом.

Сучасний освітній менеджмент ґрунтується на запровадженні діагностичних методів і технологій збирання й опрацювання отриманої інформації. Тому для прийняття ефективних і своєчасних управлінських рішень, що відповідають реальному рівню розвитку учня, необхідна об'єктивна та вірогідна інформація про різні аспекти їхньої діяльності. Це потребує постійного їх обстеження, налагодження системи моніторингу освіти, поширення та доступ до цієї інформації громадськості, користувачів освітніх послуг, посилення управлінських дій щодо якісних показників в освіті.

Поняття “моніторинг” запозичене з техніки і означає постійне спостереження за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату.

Оксфордський словник визначає моніторинг як старанне спостереження, контроль за роботою.

А.А.Орлов розглядає моніторинг як нестандартну інформаційну систему, що дозволяє вести тривале слідкування за будь-якими об'єктами або явищами педагогічної дійсності. [6, с. 5-8]

В.Н.Лоханова вважає, що моніторинг - це вища форма

організованості інформаційної діяльності. [5, с. 222-223]

С.І.Подмазін наголошує на тому, що моніторинг передбачає вироблення нових знань про стан системи, у якій відбуваються зміни, з наступним прийняттям управлінського рішення. [7, с. 137-139]

В.В.Рєпкін, Г.В.Рєпкіна, Є.В.Заїка вважають, що моніторинг - це універсальний тип мислєдїяльностї, який не залежить від предметного змісту і наукової спеціалїзпції. [8, с. 300]

Д.Уїлмс стверджує, що системи моніторингу базуються на теорії про вплив шкільного середовища на результати навчання. [9, с. 36-43]

Як бачимо, поняття “моніторинг” різними авторами визначається по-різному. Це залежить, по-перше, від фаху дослідника: педагогїка, психологїя, управлїння; по-друге, від об’єкту, який визначає автор для моніторингу: інноваційна діяльнїсть, суб’єкти навчально-виховного процесу, управлїння, знання учнів тощо; по-третє, від суб’єктивного уявлення сутностї цього поняття.

Однак, при різних визначеннях, різних підходах до розуміння процесу моніторингу можна виділити спільні риси у його формулюванні.

Це те, що визначення моніторингу стосується інформаційної системи. Центральне місце в моніторингових процедурах надається розробці моделі бажаного результату (створенню еталонів), одержанню нової інформації в процесі оцінювання та управлїнській реакції на результати її аналізу.

Тому ми під моніторингом розуміємо комплекс процедур щодо спостереження, поточного оцінювання перетворень керованого об’єкту і спрямування цих перетворень на досягнення заданих параметрів розвитку об’єкту. Освітній моніторинг – це супроводжуюче відслідковування і поточна регуляція будь-якого процесу в освіті. Це система, яка складається з показників, об’єднаних в еталон, методів їх розробки і постійного спостереження по цих показниках за станом та динамікою керованого об’єкту з метою його оперативної діагностики, випереджального визначення диспропорцій, вироблення та коректировки

управлінських рішень.

Останнім часом моніторинг якості освіти як засіб вивчення освітніх систем став водночас об'єктом теоретичних досліджень і сферою педагогічної діяльності.

Харківська гімназія №65 Харківської міської ради Харківської області згідно з наказом МОН України № 589 від 02.08.2006р. - експериментальний навчальний заклад Всеукраїнського рівня працює за темою «Особливості управління навчально-виховним процесом в умовах реалізації принципів науково-педагогічного проекту «Росток».

Моніторинг – сучасний, надзвичайно затребуваний та значимий вид діяльності, без якого неможливий розвиток складної системи, реалізація інноваційних проектів, досягнення високої якості освіти учнів.

Управління ХГ№65 базується на всебічних моніторингових дослідженнях навчально-виховного процесу. Результати моніторингу покладено в основу концепції розвитку закладу, де визначаються стратегічні напрями майбутнього. Здійснення досліджень відбувається відповідно функцій моніторингу та основних принципів.

Моніторингові дослідження у гімназії здійснюються адміністрацією та творчою групою вчителів відповідно до структури.

Педагогічний моніторинг – вивчення рівня навчальних досягнень учнів.

Головна мета моніторингу навчальних досягнень - поліпшення стану підготовки учнів шляхом його визначення і цілеспрямованого корегування.

Основними завданнями такого моніторингу є:

- виявлення рівня навчальних досягнень учнів, зокрема досягнення базового рівня підготовки;
- з'ясування причин відмінностей навчальних досягнень у різних категоріях учнів;
- виявлення факторів, які суттєво впливають на стан навчальної підготовки;

- корегування навчального процесу і його навчально-методичного забезпечення на основі аналізу результатів вимірювань і досліджень;
- підготовка гімназії до широкого застосування різних засобів діагностування;
- впровадження сучасних технологій проведення підсумкового контролю у гімназії;
- підготовка учнів і вчителів до ЗНО.
Досягнення вказаних цілей передбачає:
 - проведення щонайменше дворазових вимірювань знань учнів протягом навчального року - на його початку і в кінці (бажано і в середині);
 - застосування вимірників різних рівнів навчальної підготовки учнів, які б задовольняли основні вимоги до якості педагогічних вимірювань;
 - розробку технології проведення вимірювань та обробки їхніх результатів;
 - збір, аналіз і узагальнення інформації про фактори, які впливають на успішність навчання;
 - інтерпретацію результатів вимірювань і дослідження причин відмінностей навчальних досягнень різних категорій учнів;
 - розробку рекомендацій щодо організації корегувальної діяльності учнів для досягнення певного рівня навчальної підготовки;
 - створення відповідних навчально-методичних матеріалів для корегування навчальної підготовки учнів;

- неперервне вдосконалення засобів вимірювань і технології проведення моніторингу.

Для моніторингу розвитку навчальної діяльності учнів використовуємо факторно - критеріальну модель навчальної діяльності учня.

Пропонуємо вчителеві використовувати зазначену модель на початку та в кінці вивчення теми (на «вході» і «виході»). Для цього він оцінює стан навчальної діяльності учня за виділеними критеріями. Часткову оцінку критерію можна виставляти за такою схемою (інтуїтивно):

низький ступінь вияву критерію – від 0 до 0,25;

середній ступінь – від 0,26 до 0,5;

достатній ступінь – від 0,51 до 0,75;

високий ступінь – від 0,76 до 1.

Заповнивши таблицю, за допомогою формули загальної комплексної оцінки стану навчальної діяльності учня підраховується рівень розвитку навчальної діяльності.

Для усвідомлення розвитку своїх навчальних дій учень у процесі вивчення теми під керівництвом учителя заповнює відповідні анкети. Вони узагальнюються по кожному учневі, і на цій основі визначається рівень вияву кожного критерію, а потім і загальний рівень навчальної діяльності учнів.

Отримані відомості виконують функцію зворотного зв'язку між станом розвитку навчальної діяльності учня та педагогічним впливом учителя. Дані, які отримує вчитель, дають йому змогу ретельніше планувати свою діяльність та передбачати її наслідки. Отримані дані заносяться в таблицю.

Для заповнення значення коефіцієнта відповідності використовують метод експертної оцінки. Експертами виступають

учитель, сам учень, може бути заступник директора з НВР, керівник МО, батьки та ін.

Оцінювання здійснюється за визначенням рівня: високий – 4 бали, достатній – 3 бали, середній – 2 бали, низький – 1. Кожний експерт виставляє відповідний бал (у частках одиниці) кожному критерію.

В гімназії розроблена комп'ютерна програма «Навчальні досягнення» в режимі MS Excel з пакету Microsoft Office, яка дозволяє визначити:

- якість навчальних досягнень у порівнянні з попередніми роками;
- рейтинг класів у паралелі;
- рейтинг класів у гімназії;
- рейтинг навчальних предметів;
- аналіз академічної успішності учнів за навчальний рік (семестр);
- аналіз успішності учнів у порівнянні з минулим навчальним роком;
- середній бал з предмету по класу та гімназії;
- середній бал успішності учня та його місце у класі.

Програма моніторингу навчальних досягнень дозволяє порівняти якість знань учнів з предметів у паралелі.

Програма розраховує всі середні показники, визначає рейтинг учнів у класі. Після занесення бази даних по всіх класах у задачах програми „Рейтинг по школі” та „Графіки” визначається рейтинг учнів по гімназії та будуються діаграми рівнів засвоєння знань учнями за паралелями та по всій гімназії.

За допомогою інформаційного матеріалу, зібраного в програмі, складаються порівняльні діаграми (за паралелями, по гімназії).

У закладі здійснюється моніторинг якості математичної підготовки учнів початкових класів, які працюють за програмами науково-педагогічного проекту «Росток» за програмою «Електронний додаток до підручника математики Л.Г.Петерсон»:

- робота з програмою вимагає мінімальної підготовки користувача для роботи за комп'ютером, доступна та зручна для всіх;
- можливість своєчасно виявляти та усувати прогалини в знаннях, як загальні для класу, так і характерні для кожного учня зокрема, значно підвищувати результати успішності в кінці навчального року;
- використання цієї програми значно економить час на аналіз результатів контролю;
- об'єктивність результатів, які надає програма, усувають можливе протиставлення позиції вчителя та батьків.

«Електронний додаток до підручника математики Л.Г.Петерсон» - комп'ютерна програма-експерт, яка забезпечує вчителя, батьків, заступника та директора гімназії об'єктивною та повною інформацією про написання відповідним класом всього циклу контрольних робіт, включаючи індивідуальну діагностику успішності з усіх навичок, які контролюються, порівняльний аналіз результатів учня, класу, вікової групи. Усі результати після обробки програма видає у вигляді звітів. Більшість із них представлено у графічному вигляді, що надає їм більшу наочність. Звіти поділяються на дві основні групи: результати по класу, індивідуально по кожному учню.

У гімназії здійснюється психологічний моніторинг: вивчення емоційної рівноваги учнів, моральних цінностей, адаптації учнів, готовність до навчання.

Психолог та соціальний педагог проводять моніторинг з питань:

- Чи набувають учні в процесі шкільного навчання зазначених умінь?
- Які обов'язки частіше не виконують учні?
- Які завдання є, на думку учня, найважливішими у роботі школи?
- Якою мірою школа заохочує учнів у дослідницькій роботі, в олімпіаді, різних конкурсах?
- Які обов'язки частіше не виконують учні?

- Які завдання є, на думку учня, найважливішими у роботі школи?
- Чи займаєшся з репетиторами? Які причини для занять з репетиторами? та інші.

Управлінський моніторинг – комплексний аналіз за різними показниками для вироблення управлінського рішення, оцінювання якості та ефективності роботи закладу.

На початку експериментальної діяльності гімназії (2006р.) методична рада й психологічна служба вирішили виявити ставлення педагогів до нововведень у гімназії і ступінь готовності вчителів до реальної участі в інноваційних процесах. Це було необхідно зробити для того, щоб визначити для кожного конкретного педагога (або групи педагогів) оптимальні види допомоги (підвищення професійної компетентності) - персональну або групову програму роботи з учителем чи групу вчителів. З цією метою на педагогічній раді було проведено дослідження. Результати діагностики показали готовність педагогів до роботи у творчій школі, інноваційному режимі та прийняття педагогом самої ідеї необхідності трансформації звичайної школи в інноваційний освітній заклад (робота за науково-педагогічним проектом «Росток»).

Кадровий моніторинг – вивчення кадрового складу педагогів, аналіз системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів.

Висновки. Система моніторингових досліджень дає змогу отримати точну й об'єктивну інформацію про стан справ у будь-якій ланці діяльності закладу:

- визначити рівень навчальних досягнень учнів з певної теми або за певний період часу (семестр, рік);
- спроектувати траєкторію індивідуального розвитку учня в системі особистісно зорієнтованого навчання;
- виявити методичний рівень професійної майстерності, творчості педагогічних працівників;
- прогнозувати подальший розвиток та вдосконалення навчально - виховного процесу.

Література

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии.– М.: Педагогика, 1989.– 192 с.
2. Єльнікова Г.В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні / Монографія.- Харків:Крок, 1999.- 303 с.
3. Марченко Е.К. Методы квалиметрии в педагогике.– М.:Просвещение, 1979.– 198с.
4. Методы педагогических исследований / Под ред. А.И. Пискунова, Г.В. Воробьева.– М.: Педагогика, 1979.– 255 с.
5. Наука управления на пороге XXI века: Материалы международной научной конференции.– М.: ГАУ, 1997.– 435 с.
6. Орлов А.А. Мониторинг инновационных процессов в образовании / Педагогика, 1996.- №3.– С.
7. Подмазін С.І. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління освітніми системами // Освіта і управління, 1997.- №1.– С. 137-139
8. Репкин В.В., Репкина Г.В., Заика Е.В. О системе психолого-педагогического мониторинга в построении педдеятельности // Вопросы психологии, 1995.- № 1. – С.
9. Уилмс Д. Системы мониторинга и модель «Вход - выход» // Директор школы, 1995.- № 1.– С. 36-43
10. Черепанов В.С. Экспертные оценки в педагогических исследованиях .– М.: Педагогика, 1989 .– 152 с.
11. Экономическая энциклопедия (политическая экономия).– М.: Советская энциклопедия, 1975.– 130 с.